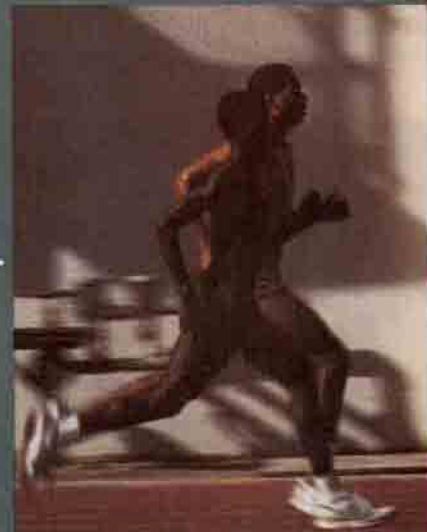

Sporda Yeni Felsefeler

Sporun getirdiği farklı sorunlara ait bilimsel bulgu, tartışma ve metotların meydana getirdiği alana Spor Bilimi veya Bilimleri denir. Spor Bilmi veya Bilimleri deyimlerinde, tekil veya çoğul kullanımda bilim adamları iki farklı görüşe sahiptirler. Birinci görüşe göre; Spor Bilimleri, birçok farklı bilim dalının birleşmesinden meydana gelmiştir. Bunu anlatmak için de çoğul ifade kullanmak daha uygundur. İkinci görüşe göre spor bilimi kendi başına bir bilim olduğu için tekil bir ifade kullanılmalıdır. Çoğul ifade kullanımının, spor biliminin kendi başına bir bilim değil, başka bilimlerin oluşturduğu bir bilim dalı olduğu izlenimi verdiği için tekil ifadeli kullanılmasının daha uygun olduğu kabul edilmektedir. Bu tartışma tekil kullanım lehine gelişmektedir. (Grupe, 1978)

GÜNÜMÜZ sporu, on veya onbeş yıl öncesine kıyasla çok farklı algılanmaya ve yapılmaya başlanmıştır. Giderek birbirinden çok farklı sportif etkinlikler, çok farklı amaçlar için yapılar hale gelmiştir. Ülkemizde bazı turizm firmaları hafta sonları için tur kayarından kampçılığa, raftingden kayağa birçok yeni spor dalını Türk insanının spor dağarcığına sokarken, aynı zamanda yaşam tarzımızdaki değişikliği ve buna bağlı olarak spora yaklaşımımızı ve yaşam felsefemizi değiştirmeye başladığımızı da göstermektedirler.

Yaşam biçimimizdeki değişikliği spor alanında meslek adamı yetiştiren okulların sayı, nitelik ve niceliklerinde meydana gelen değişiklikler de ilginç şekilde yansıtmaktadır. 1992 ve 1993 yılları içerisinde spor alanında meslek adamı yetiştirmek üzere açılan yeni fakülte ve yüksekokul sayısı otuzu bulurken, toplumda sporun yeni yorumlanmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni spor mesleklerine "nasıl eleman yetiştirilmelidir?" tartışması da ortaya çıkmıştır. Eskisinden farklı olarak yeni bölümlerin, anabilim dallarının ve eğitim programlarının ortaya çıkmaya başladığını görmekteyiz.

Çok yakın zamana kadar sporda meslek alanı olarak "beden eğitimi öğretmenliği" ve "spor antrenörlüğü" bulunmaktaydı. Bugünse bu meslek dalları kendi içerisinde yeni alt dallara ayrılırken, aynı zamanda çok değişik iş alanları da ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan, spor muhabirliği ve spikerliği, spor meneceriği, spor hekimliği spor yazarlığı, spor fotoğrafçılığı, spor sanatçılığı, spor yayıncılığı gibi konular, belirginleşen alanlar olarak ortaya çıkmıştır (Tablo 1).

Spor Okullarının İsimleri de Değişiyor

Bu değişim, dünya genelinde de spor okullarının son yıllarda aldıkları isimlere de yansımıştır. Spor okulları geleneksel yaklaşım içerisinde, "Beden Eğitimi" bölümü veya okulları olarak bilinirken, giderek bu isimden uzaklaşmaya başladığını görmekteyiz. Bu uzaklaşma, toplumdaki yeni beklentiler paralelinde ortaya çıkan yeni uzmanlık alanlarına cevap verebilecek yeni bilim dallarının ortaya çıkmasına bağlı olarak meydana gelmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir araştırmaya katılan okulların % 66'nın adlarını son yıllarda ve özellikle son beş yıl içerisinde değiştirdikleri gözlenmiştir. Bunun yanında, "Beden Eğitimi" sözcüğüne adlarında hiç yer vermeyenler olduğunu ve bunların büyük çoğunluğunun lisans ve lisans üstü eğitimi veren kurumlar olduğu gözlenmiştir. Adlarına ek isimler veren ve tamamen değiştiren kurumlar, "adlarını neden değiştirdikleri?" sorularına eğitim-

de mesleğe bağlı "özelleşilen" alanları daha iyi tanımladığı; eğitim önceliklerini daha iyi yansıttığı; akademik alanda imajı geliştirdiği; burs bulma kaynaklarını arttırdığı gibi gerekçeler belirtmişlerdir.

Gerek Amerika Birleşik Devletlerinde, gerekse diğer ülkelerde ve ülkemizde, spor okullarının adlarının aşağıdaki gibi şekillendiğini görmekteyiz:

- Beden Eğitimi ve Spor
- Beden Eğitimi
- Beden Eğitimi Sağlık ve Rekreasyon
- Spor Bilimi
- Spor Bilimleri ve Teknolojisi
- Beden Eğitimi İnsan Hareketleri ve Dans
- Spor Bilimi Beden Eğitimi ve Spor Yönetimi
- Beden Eğitimi Hijyen ve Dans
- Spor
- Spor ve Beden Eğitimi
- Beden Eğitim ve Spor Kültürü
- İnsan Hareketleri ve Kinetik vb.

Spora yönelmede meydana gelen değişime paralel olarak, Spor Bilimlerinde de

Tablo 1: Sporda Meslek Alanları.

Öğretmenlik	Kondisyon ve Sağlıkla İlgili Meslekler	Spor Yönetimi	Basın ve Yayın	Diğer Alanlar
- Temel ve Orta Dereceli - Devlet Okullar - Özel Okullar - Askeri Okullar - Özel Spor Merkezleri - Turizm Sektörü ve Özel Kuruluşlar - Animatörlük	- Rehabilitasyon Merkezleri - Özel Sağlık Salonları - Turizm Sektöründe Kondisyon ve Sağlık	- Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Merkez ve Taşra Teşkilatı - Spor Tesisleri: Özel ve Kamu Kuruluşları - Kulüpler - Endüstriyel Kuruluşlar - Turizm Sektörü	- Spor Muhabirliği - Spor Fotoğrafçılığı - Spor Yazarlığı - Spor Yayıncılığı - Spor Sanatçısı	- Profesyonel Sporculuk - Sportif Eğlence Takdimciliği - Spor Hukuku - Spor Danışmanlığı - Spor Araştırmacısı (Spor Bilimcisi) - Hakemlik - Spor İstatistikçisi vb.

kavramların tanımlanmasında değişim yaşanmıştır. Spor bilimcileri, son 20 yıldır "Beden Eğitimi" sözcüğünün, ifade ettiği anlamı itiraz etmektedirler. Gerçekten de "beden" sözcüğü kelime anlamıyla, canlı organizmanın yalnız fiziksel yanını ve fizik ile zihin arasında bir ayırım yaptığı anlamını vermekte, yalnız fizik yapıyı geliştirdiği anlamını ifade etmektedir. Oysa, günümüz eğitim felsefeleri kavramında, beden eğitiminin, daha doğrusu "spor eğitiminin" amaçları, "beden" sözcüğünün ifade ettiklerinin çok ötesinde amaçlara yönelmektedir. Bunlar, sosyal, fiziksel, duyuşsal ve bilişsel gelişimlerdir. Bu amaçlar göz önüne alındığı zaman, "beden eğitiminin", bedeninin geliştirilmesinden çok daha fazla anlamı ifade etmekte olduğunu görüyoruz. Spor bilimcileri bu kavramı kelime anlamıyla da ifade edebilmek için, "beden eğitimi" sözcüğü yerine "spor eğitimi" sözcüğünü kullanmaya yönelmişlerdir. Tablo 2, Beden Eğitiminin Spor Eğitimi'ne geçişi göstermektedir.

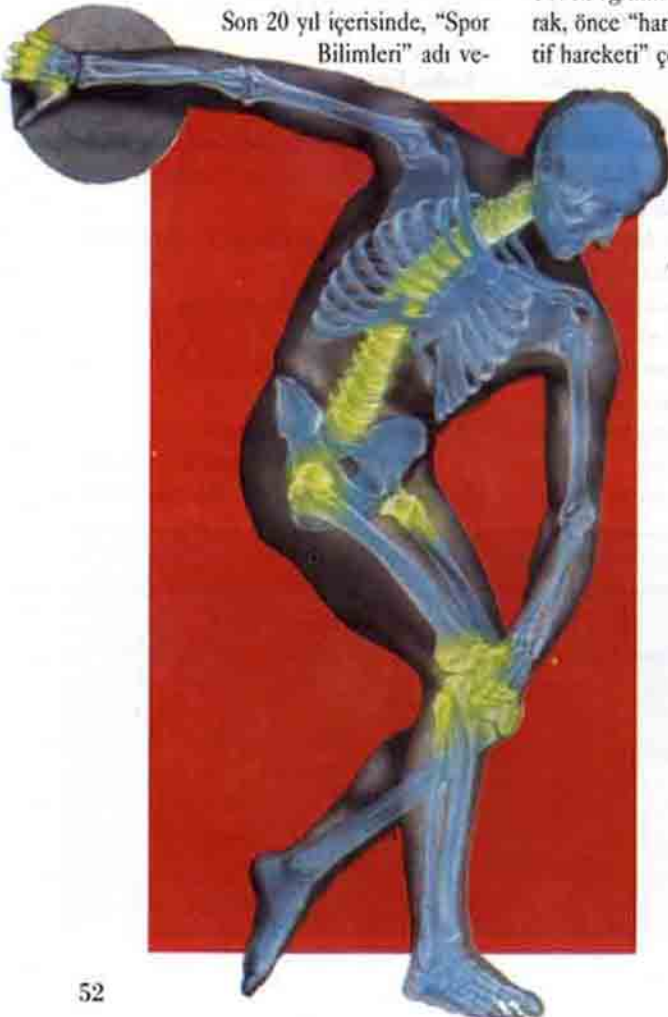
filen yeni bir bilim dalı, diğer bilim dallarının yanında yerini almıştır. Spor Bilimleri ortaya çıkana kadar, Beden Eğitimi bu alanı ifade eden bir tanım olarak bilinmekteydi. Ancak son yıllarda insan hareketini, daha doğrusu sportif hareketi yorumlama ve açıklamadaki bilgi birikimi, yeni bir alanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişimin ilk yıllarında bu alanda çalışan bilim adamlarının büyük çoğunluğu, Beden Eğitimi ve Spor okullarından çıkarılarak, son zamanlarda insan hareketi ve sporun çok farklı alanlarda incelenme gereksinimi ve zorunluluğu, mühendislik, fizik, matematik, psikoloji, sosyoloji, biyoloji gibi diğer alanlardan yetişen spor ve hareket bilimcilerinin yetişmesini zorunlu kılmıştır. Buna tipik bir örnek olarak, hareket sırasında insan kas yapısında elastik kuvvetin ortaya çıkmasına neden olan bağ dokuya ait elastik yapının hayvanlarda incelenmesi konusunu aslında zoolog olan R.McN. Alexander 1988 yılında ele almış ve günümüz düşüncelerini sergilemiştir. Bunun yanında M.R. Yeadon, 1986 yılında, cimnastikte çok sık olarak ve hayranlıkla seyrettiğimiz burgulu salto hareketinin metamatiksel modelini oluşturmuştur. Böylece günümüz spor bilimcileri, klasik beden eğitimi kavramından biraz uzaklaşarak, önce "hareket" ve daha özelden "sportif hareketi" çok farklı bilim dalı kökenin-

den gelerek incelemeye başlamışlardır. Tablo 3, Spor Bilimlerinin son 20 yıl içerisinde ortaya çıkışını ifade etmektedir. Tablo 3'te görülmekte olan birinci evre "Ayrılma" olarak anılmaktadır. Bu evrede, her temel bilim dalının hareket ve sportif hareketi açıklayan ve yorumlayan parçası, "Spor Bilimi" veya "Spor Bilimlerini" meydana getirmektedir. "Birleşme" adı verilen ikinci evrede, her temel bilimden ayrılan parça diğer bilim veya bilimlerden gelen parçalarla birleşerek, spor bilimi alanını meydana getirmektedir. "Geçişim" adı verilen üçüncü evrede ise, farklı alanlardan elde edilen bilgilerin, hareketi daha boyutlu incelemesi kavramı ortaya çıkmaktadır ki, Spor Bilimlerinin, ilk iki evreyi tamamladığı ve üçüncü evre içerisinde olduğu otoritelere belirtilmektedir.

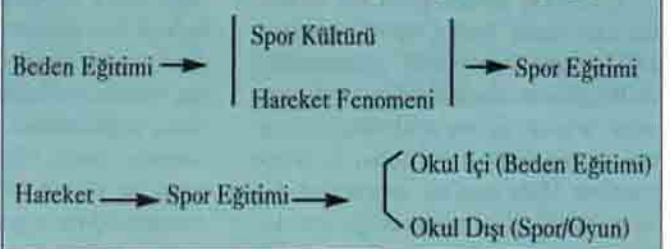
Bu açıklamaya bağlı olarak, Beden Eğitimi, Spor Bilimleri içerisinde Pedagojinin altında yer almaktadır. Spor Pedagojisi, beden eğitimi teorisini meydana getirmektedir (Tablo 4). Bir başka deyişle beden eğitimi, spor pedagojisinin uygulamaya aktarılan bölümü olarak kabul edilmektedir. Bu kavram biraz daha geniş anlamı ile ele alınrsa, yukarıda da açıklandığı gibi beden eğitimi, spor eğitiminin bir parçasıdır ve okul eğitim programında ders saatleri içerisinde ele alınan çalışmaların tümünü kapsamaktadır. Böylece, değişen

Yeni Bir Bilim Dalı: "Spor Bilimleri"

Son 20 yıl içerisinde, "Spor Bilimleri" adı ve-

Tablo 2: Beden Eğitiminin Spor Eğitimi'ne geçişi.

Tablo 3: Spor Bilimlerinin gelişim evreleri.

1. Ayrılma Evresi:

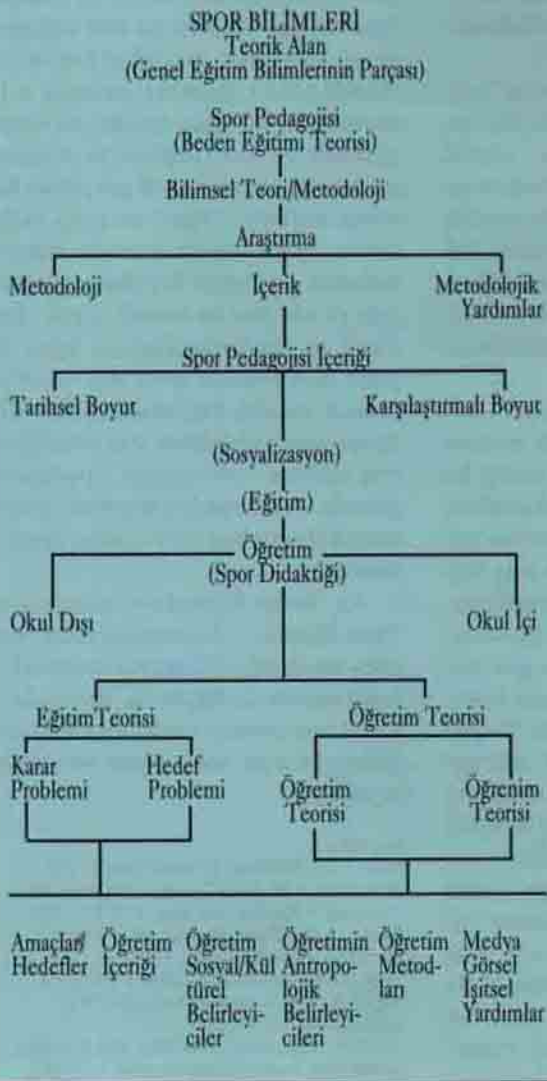
2. Birleşme Evresi:

3. Geçişim Evresi:

Tablo 4: Spor Bilimleri içerisinde Spor Pedagojisinin yeri ve alanları.

günümüz felsefesiyle "Spor Eğitimi", daha geniş bir anlamı olan kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda "spor" kavramı alanlara göre ele alındığı zaman, bunun "okul sporu", "rekreasyon" ve "verim sporu" olarak şekillendiği görülmektedir (Tablo 5).

Spor Eğitime Felsefi Yaklaşımlar

Beden Eğitiminden Spor Eğitime geçiş, yalnız bir kelime anlamı ile anlaşılmalıdır. Eğitim kavramında da önemli bir değişim yaşanmıştır ve buna bağlı olarak hareket eğitimi eskiye oranla daha farklı görülmektedir. Bu farklılık, hümaniter düşüncenin uzantısı olan modern eğitim anlayışını yaratan "eğitim felsefesinden kaynaklanmaktadır. Modern eğitim

anlayışını meydana getiren felsefeler, realizm, pragmatizm, natüralizm ve egzistansiyalizmdir. Bu felsefelerin genel eğitim ilkeleri "spor eğitimine" indirgenerek yorumlandığı zaman, toplumun giderek değişen değer ölçüleri ve spor kavramı daha iyi anlaşılabilir. Bucher ve Wuest'e göre idealist düşüncede "spor eğitimi" kişide fizik gelişiminden çok daha fazlasını ifade etmektedir ve etmelidir. Spora bağlı olarak "Kondisyon Gelişimi", kişilik gelişimine yardımcı olmaktadır. Burada öğretmen veya eğitici, öğrenen için bir modeldir ve bu kavramda spor eğitimi, yaşamı düzenleyecek şekilde yaşam boyu sürecek alışkanlık olarak ele alınmalıdır.

Realist düşünceye göre de spor eğitimi yaşam için olmalıdır. Ancak, bu felsefede "Kondisyon Gelişimi" üretkenliği yaratan bir etken olarak görülmektedir. Kondisyonlu kişinin, modern yaşamın kişilerde zorunlu kıldığı eskiye oranla daha üretken olma zorunluluğunun yanısıra getirdiği hareketsizliği ve aşırı stresi kondisyonlanmayla önemli ölçüde giderebileceği düşünülmektedir.

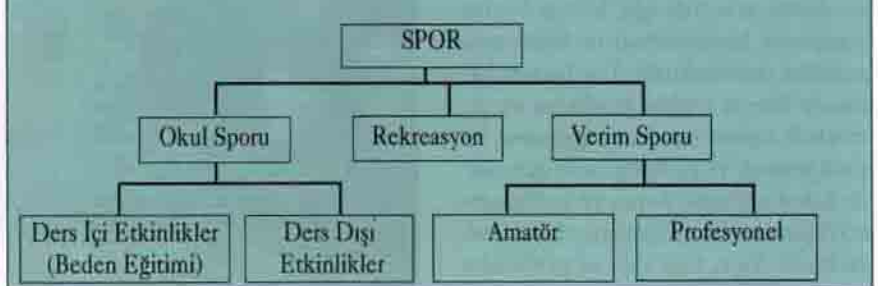
Pragmatik düşünce kavramları spor eğitimine indirgenildiğinde sportif alıştırmaların çok yönlü oldukları zaman öğrenme için daha uygun deneyim kazanma ortamı yarattıkları görülür. Pragmatik düşünceye göre, "doğru", "iyi", "gerekli" gibi kavramlar, deneme yanılma yolu ile el-

de edilen göreceli kavramlardır. Bu nedenle kişinin olumlu değerleri bulabilmesi, çok yönlü ve çok sayıda kişisel deneyimle olabilmektedir. Bu düşünceden hareketle, çocuk ve gençlere sunulan sportif aktiviteler çok yönlü ve çeşitli olmalıdır ki, çok yönlü deneyim sağlanabilsin ve olumlu davranışlar eğitici ve çevre tarafından pekiştirilebilsin. Sportif aktivite, sosyalizasyon içeriklidir ve kişinin ilgi alanına ve gereksinimlerine yönelik olmalıdır.

Natüralist düşünceye göre spor eğitiminde aktiviteler, fiziksel olmaktan öteye anlamlar ifade ederler. Eğer hareketler yalnız fizik anlamda ele alınmış olsaydı, bir futbol topunun kale direkleri arasında geçerek filelere çarpması, insanlara mekanik olarak pek fazla bir şey ifade etmezdi. Topun gol oluşunda yapılan her hareketin toplumun değer ölçüleri içerisinde bir kavramı ifade ettiği, bir anlam taşıdığı ve bunu dile getirdiği düşünülmektedir. Bireyselliği ele alırken natüralist düşünce, öğrenmenin kendi kendine deneyimle de olabileceği ve bu yolla bireyin kendi yeteneklerini ve iç dünyasını keşfedebileceğini ifade etmektedir. Bu nedenle spor eğitimi, bireyin çok yönlü gelişiminin bir aracıdır. Egzistansiyalist düşünceye göre, kişinin seçme özgürlüğü olmalıdır. Bu felsefeye göre "Düşünüyorum, o halde varım" yerine, "Seçme özgürlüğüm var, o halde varım" kavramı, günümüz varoluş felsefesini yansıtan önemli bir yaklaşımdır. Buradan hareketle çocuk ve gençlere sunulan sportif etkinliklerde, çeşitlilik ve seçme yapabilme ilkesine uyması, modern eğitim ilkesinin önemli bir yaklaşımı olarak kabul edilmektedir. Bu ilkeye uyan spor eğitimi, bireyin kendisini tanımaya ve geliştirmesine fırsat tanımalıdır.

Bu felsefi kavramlar ele alındığı zaman "Spor Eğitimi" düşüncesi ve buna bağlı amaçları daha önce de açıklandığı gibi farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu kavramla bakıldığı zaman, "Beden Eğitimi" sözcüğündeki "beden" kavramının amaçlar çerçevesinde de çok sınırlı bir anlam

Tablo 5: Sporun farklı şekillerde ele alınışı.

ifade ettiği görülmektedir. Bu nedenle, amaçlardan yola çıkarak "beden" kavramının incelenmesi gerekmektedir.

Spor Eğitiminin Amacı ne Olmalıdır?

Spor Eğitiminin ilk amacı olan "Fiziksel Gelişim"; solunum, dolaşım, kas gelişimi, kuvvet, sürat, dayanıklılık, hareketlilik, beceri gelişimi, anatomik gelişim gibi özellikleri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu gelişimin doğal sonucu olarak kondisyonlanma meydana gelmektedir. Ancak bu gelişim, soyut bir gelişim değildir ve gelişimi sağlayan sportif hareketler içerisinde simgelenen kavramlara bağlı olarak, fizik gelişimle birlikte diğer gelişimler de sağlanmaktadır.

Buna karşılık "sosyal gelişim", bireyin topluma uyumunda önemli bir araç olmaktadır. Sportif etkinlikler içerisinde oyun kuralları ve davranış şekilleri, toplumdaki simgelemeler ve değişik şekillerde toplum kurallarını yansıttığı için, bireyin bunları algılaması, benimsemesi ve kullanması mümkün olabilmektedir. Yine bu yapı içerisinde bireyin toplum kurallarını ve demokratik toplum kavramını öğrenmesi, kişinin yetenek ve performansı ile çevresinde kabul edilmesi, başarı ve performans etkileşimi, benlik gelişimi mümkün olabilmektedir. Yine, fizik yapı ve performans

becerisine bağlı olarak sosyal imaj gelişimi, ait olma duyusunun gelişimi, tanınma, kendi kendini beğenme, disiplinli olma ve temel sosyokültürel değerleri alma sağlanabilmektedir.

Diğer taraftan "duyusal gelişime" bağlı olarak kişinin kendine güven duyusunun, karakter gelişiminin, kişilik gelişiminin, başarı ve başarısızlığa karşı toplum değer ölçüleri içerisinde istendik davranış sergilenmesinin, duyguların doğru şekilde ifade edilmesinin gerçekleşmesi, yeteneklerin bilinmesi ve kendini kontrolün geliştirilmesi ile sağlanabilmektedir.

Ve son olarak "bilişsel gelişimle", toplum kurallarının öğrenimi, sağlık ve vücut kavramı gibi toplumun değer verdiği bir kısım kavramların ve yararlı alışkanlıkların kazanılması; liderlik, cesaret, kendine yetme, başkalarına yardım, konular arası bağlantı kurabilme karşılaştırma yapabilme, çevreye uyum sağlayabilme, değerlendirme yapabilme ve sonuç çıkarma gibi yetilerin geliştirilebilmesi sağlanabilmektedir. Yine bilişsel gelişime bağlı olarak, "doğru" ve "yanlış", "güzel" ve "çirkin" gibi toplum değer ölçüleri içerisinde değerlendirme yapabilme yetisinin gelişimi ve entelektüel gelişim sağlanabilmektedir.

Bu sayılan amaçlara bağlı olarak "beden" sözcüğü "spor eğitiminin" işlevini ifade etmede çok sınırlı ve daha önemlisi yanlış anlam vermektedir. Bu nedenle, son yıllarda meydana gelen felsefi değişimler dikkate alındığı zaman, "bedenin eğitimi" değil, bireyin yaşadığı toplum içerisinde "fiziksel, sosyal, duyusal

ve bilişsel gelişimi" anlamında, "spor eğitimi", anlamı ve amacı daha iyi vurgulamaktadır. Bu mantıktan yola çıkarak, "spor eğitimi", kişinin bir spor dalı çerçevesi içerisinde, yaşamdan kopuk bir şekilde beceri öğrenimi anlamına gelmemektedir. Bir başka deyişle spor kendi içerisinde bir "son" değildir. Veya topun çemberden geçmesi ya da gol olması bir sonuç değildir. "Spor" ve buna bağlı hareket eğitimi, kişinin içerisinde yaşadığı toplumun çok değişik boyutlarını, hareket yolu ile ele alan bir önemli sosyal olgu olarak yer almaktadır. Değişen değer ölçüleri ile toplumlar; spora yeni boyutlar vererek yeniden keşfetmektedirler. Bir dünya insanı olabilmek için önemli bir araç olabilen "spor eğitimi", toplumun geleceğe, yeni kuşaklara aktarmak istediği sosyokültürel değerler içinde önemli bir araçtır.

Ve "Beden Eğitimi"nin gelişmesiyle "Spor Bilimleri" olarak ortaya çıkan yeni bilim dalı, insanın bilinmeyen yanlarını bir başka boyutta ele almaktadır. Bilim adamları bu kez makine, yapılar veya mikroorganizmalar değil, spor ve onun boyutlarını seçmişlerdir.

Kaynaklar
Beyer, E. (Ed) Dictionary of Sport Science, 1987
Bookwalter, K.W., H.J.V Zwaag, Foundations and Principles of Physical Education, s.21-43, 1987
Bucher, A., D.A.Wuest, Foundations of Physical Education and Sport, s.6-52, 1987
Grupe, O. Introduction to Sport Science, s.35-42, 1978
Nigg, B.M. Sport Science in the Twenty-First Century, s.343-347, 1993
Janz, K.F., S.L.Cottle, C.R.Mahaffey ve D.A.Phillips, Current Name Trends in Physical Education, s.1-3, 1991
Yeadon, M.R. Theoretical Models and Their Application to Aerial Movement, s.86-107, 1987

